

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องของระบบชุมชน

2.1.1 ตามแนวความคิดของ Prof. Volm Donoghue / Prof. Admond Alchin Ganpoment.
และ ไพรัตน์ เกษะรินทร์

ระบบชุมชนประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. มนุษย์ Human component
2. สิ่งท่มนุขย์ประดิษฐ์ขึ้น Man - msde canponent
3. สิ่งท่ธรรมชาติสร้างขึ้น Natural component

โดยมีตัวกำหนดความสัมพันธ์หรือตัวบ่งการองค์ประกอบทั้ง 3 ประเภท คือ

1. ระบบการปกครอง Form of Government
2. ระบบเศรษฐกิจ Economic System
3. ระบบการศึกษา Education System
4. ศาสนา Religien
5. ตัวบ่งการอื่น ๆ Others

Component

Human
มนุษย์

Man-Made
สิ่งทามนุษย์สร้างขึ้น

Nature
สิ่งทีธรรมชาติสร้างขึ้น

สังคม

เศรษฐกิจ

การปกครอง

ศาสนา

Control Pointg

2.1.2 ระบบการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ Human Settlements System
ตามแนวทางของ EKISTICS โดย A. DOXIADIS

จัดองค์ประกอบระบบชุมชนเป็น 5 ประการคือ

1. Nature ธรรมชาติ

- 1.1 Environmental analysis
- 1.2 Resource utilization
- 1.3 Land use , landscape
- 1.4 Recreation areas

2. Man มนุษย์

- 2.1 Physiological needs
- 2.2 Safety, Security
- 2.3 Affection, belonging esteem
- 2.4 Self-realization, Knowledge, esthetics

โดยแบ่งชุมชนเป็น 7 ประเภท ตามจำนวนประชากรและระยะทางจากชุมชนขนาดเดียวกัน

ลำดับ	ประเภทชุมชน	จำนวน	ขนาดประชากร	ระยะทางจากชุมชนขนาดเดียวกัน (กม.)
1	Market Town	486	ต่ำกว่า 1,000	7
2	Township Center	162	2,000	13
3	County Seat	54	4,000	21
4	District City	18	10,000	36
5	State Capital	6	35,000	63
6	Praincial Head	2	100,000	109
7	Rebional Copital	1	มากกว่า 500,000	187

ระบบชุมชนของ Christaller แบ่งได้เป็น 3 ประเภท

1. ตามรูปแบบของการให้บริการของตลาด Market Principle
2. ตามรูปแบบของระบบเส้นทางคมนาคม Transportation Principle
3. ตามรูปแบบของการบริหารการปกครอง Administraion Principle

แนวความคิดดังกล่าวอยู่ที่สมมติฐาน

- พื้นที่ในขนาดมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ
- เป็นที่ราชทัณฑ์ความเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน
- มีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่เท่ากัน

3. Society สังคม

- 3.1 Public administration, participation and low
- 3.2 Social relations, population trends, cultural patterns
- 3.3 Urban systems and urban change
- 3.4 Economics

4. Shells (สาธารณูปการ) โครงสร้างชุมชน

- 4.1 Housing
- 4.2 Service Facilities, hospitals, fire stations etc.
- 4.3 Shops, offices, factories
- 4.4 Cultural and educational units

5. Net works(สาธารณูปโภค) การติดต่อ

- 5.1 Public utility systems ; water, power, sewerage
- 5.2 Transportation system : road, rail, air
- 5.3 Personal and mass communication systems
- 5.4 Computer and information technology

2.2 ทฤษฎีในการจัดลำดับความสำคัญชุมชน

2.2.1 Christaller (1933)

" Central Place Theory "

โดยให้ชุมชนเป็นแหล่งกลาง (central places) ของภาคในการให้บริการสินค้า
 แก่พื้นที่โดยรอบ ชุมชนในพื้นที่จะมีขนาดแตกต่างกันตามหน้าที่ของการบริการและ
 จำนวนกิจกรรมในชุมชน

¹ James H. Johnson Urban Geography : An Introductory Analysis (Sydney : Pergamon Press , 1967) , P.95.

- ประชากรมีความต้องการสินค้าและมีระดับกำลังซื้อเท่าเทียมกัน
- การคมนาคมติดต่อในพื้นที่ทุกจุดได้รับความสะดวกเท่ากัน
- สินค้าของชุมชนแต่ละแห่งมีพื้นที่ตลาด (Trading Area) เท่า ๆ กัน
- พื้นที่ตลาดเป็นขอบเขตการให้บริการ (Range) ของสินค้าในชุมชน วัดได้จากจำนวนลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการที่ทำให้กิจการสามารถดำเนินงานต่อไปได้ และจากจำนวนระยะทางที่ห่างจากชุมชนออกไปไกลที่สุดที่ลูกค้าพอใจจะเดินทางเข้ามาใช้บริการ โดยสินค้าแต่ละประเภทจะมีขอบเขตการให้บริการแตกต่างกัน ระยะการเดินทางออกจากศูนย์กลางของชุมชนของลูกค้าจะมีระยะทางเท่ากันทุกทิศทาง

2.2.2 Losch (1943)

" Central Place Theory "

1

- ใช้หลักการของพื้นที่ตลาด (Market Area) ในทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายความแตกต่างของขนาดชุมชน (ใช้สินค้าเบียร์เป็นตัวอย่งศึกษา) พบว่า
- สินค้าจะมีราคาไม่เท่ากันตามระยะทางที่ห่างจากหน่วยผลิต
 - ความต้องการสินค้าจะลดลงตามระยะทางที่ห่างออกไป เพราะผู้ซื้อต้องเสียค่าขนส่งเพิ่มขึ้น จึงมีจุดหนึ่งที่สินค้ามีราคาสูงมากจนไม่มีผู้ต้องการ
 - ระยะทางจากหน่วยผลิตไปยังจุดที่สินค้ามีราคาสูงที่สุด จึงเป็นรัศมีของพื้นที่ตลาดในการขายเบียร์
 - เมื่อวิเคราะห์พื้นที่ตลาดของสินค้าแต่ละประเภท จะโคพื้นที่ตลาดขนาดต่างกัน และถ้านำเอาพื้นที่ตลาดของสินค้าแต่ละประเภทในแต่ละชุมชนมาซ้อนลงบนแผนกราฟจะพบว่ามีศูนย์กลางของสินค้าทุกประเภทรวมกันอย่างน้อย 1 แห่ง ศูนย์กลางนี้จะ เป็นศูนย์กลางใหญ่ที่สุดของพื้นที่ ซึ่งมีการผลิตทุกประเภทเกิดขึ้นและศูนย์กลางที่มีจำนวนการผลิตรองลงมาเป็นศูนย์กลางขนาดรองลงไปตามลำดับ
 - ระบบชุมชนในพื้นที่ประกอบด้วยชุมชนที่เจริญ (City Rich) และชุมชนที่คอยความเจริญ (City Poor) ชุมชนที่เจริญจะอยู่ใกล้กับผลิตทางคมนาคมหลัก

1. ประพันธ์ เสวคนันท์, เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค (พระนคร ไทยวัฒนาพานิชย์, 2520) หน้า 72 - 73

ซึ่งติดต่อกับศูนย์กลางขนาดใหญ่ของพื้นที่ มีพื้นที่ตลาดกว้างขวาง

ชุมชนที่ต้องการความเจริญ มีที่ตั้งอยู่ห่างจากเส้นทางคมนาคมหลักและมีพื้นที่
ตลาดแคบ

แนวความคิดอยู่ภายใต้สมมติฐาน

1. หน่วยผลิตทุกแห่งในประโยชน์แก่ผู้ผลิตในแง่ผลกำไรมากที่สุด และให้ผลประโยชน์ แก่ผู้บริโภคในแง่ผลประโยชน์ที่ใครรับสูงสุด ทำให้หน่วยผลิตเกิดขึ้นเต็มพื้นที่
2. ผลกำไรที่หน่วยผลิตได้รับเป็นกำไรปกติ (Normal Profit) คือมีผลกำไรมากพอที่จะทำให้หน่วยผลิตดำรงอยู่ได้แต่ไม่มากพอจะให้เกิดหน่วยผลิตใหม่
3. แหล่งทรัพยากร, หน่วยผลิต, แหล่งขาย ต้องมีขนาดเล็ที่สุดและในบริเวณที่อยู่กึ่งกลางระหว่างของพื้นที่ตลาดของหน่วยผลิต 2 แห่ง ผู้บริโภคยอมพอใจสินค้าจากหน่วยผลิตทั้ง 2 แห่งเท่า ๆ กัน

2.2.3 Garner (1966)

" Theory of Ternary Activity "

ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจชั้นที่ 3 มีเนื้อหาดังนี้

1. ศูนย์กลางระดับต่ำ จะให้บริการแค่อินค้าระดับต่ำ หรือสินค้าสำหรับชีวิตประจำวัน (convenience goods) ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้อย่างสม่ำเสมอ
2. ศูนย์กลางระดับสูง จะให้บริการทั้งสินค้าระดับต่ำและระดับสูง (Shopping Goods) ซึ่งต้องการตลาดกว้างขวาง เป็นสินค้าที่มีความต้องการนาน ๆ ครั้งและบางประเภทต้องเดินทางในระยะทางไกลเพื่อไปชื้อหา

3. ศูนย์กลางระดับโลกก็ตาม จะให้บริการสินค้ามากกว่า มีจำนวนกิจกรรมมากกว่า มีประเภทกิจกรรมและขอบเขตการให้บริการกว้างกว่า มียอดการขายสูงกว่าศูนย์กลางในระดับที่ต่ำกว่าเสมอ
4. การให้บริการสินค้าและบริการ จะมีประสิทธิภาพมาก ถ้าชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กัน มีการเข้าคิวที่สะดวกและมีประเภทของสินค้าและบริการจำนวนมากอันเป็นที่ต้องการของชุมชนอื่น

2.2.4 Zipf (1941)

"Rank-Size Rule"

เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการวัดขนาดและการกระจายตัวของเมืองต่าง ๆ โดยพิจารณาจากลำดับและขนาดของประชากรในแต่ละเมือง โดยยึดหลักว่า "ขนาดของเมือง (วัดจากจำนวนประชากร) จะเป็นสัดส่วนกลับกันกับตำแหน่งของมัน" เช่น

เมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 2 จะมีขนาดใหญ่เป็น $\frac{1}{2}$ ของเมืองที่ใหญ่ที่สุด
เมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 3 จะมีขนาดใหญ่เป็น $\frac{1}{3}$ ของเมืองที่ใหญ่ที่สุด

สูตรในการคำนวณมีดังนี้

$$P_r = \frac{P_1}{r}$$

$$P_r = \text{จำนวนประชากรของเมืองลำดับที่ } r$$

$$P_1 = \text{จำนวนประชากรของเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุด}$$

$$r = \text{ลำดับของเมืองเรียงตามขนาดประชากรจากมากไปหาน้อย}$$

1. Herbert G. Kariel & Patricia L. , Exploration in Social Geography , (Reading : Addison-Wesley, 1972) PP.251-252

2.2.5 D. Thorpe and T.C. Rhodes

ศึกษาย่านการค้า โดยอาศัยจากปริมาณการขายเป็นหลัก และวัดค่าของย่านการค้าต่างๆ ออกเป็นกลุ่ม 6 ระดับ ดังนี้

1. Regional Center
2. Sub - Regional Center
3. Major Center
4. District Center
5. Local / Sub. Urban Center
6. Village / Small Suburban Center

2.2.6 Peter Scott

กล่าวถึงตัววัดพื้นฐาน 5 ประการ ที่ใช้ในการจำแนกย่านการค้าเป็นลำดับต่าง ๆ ได้แก่

1. ความสำคัญโดยรวมของ center นั้น
2. องค์ประกอบของกิจการค้า
3. รูปแบบของกิจการค้า
4. ขนาดของกิจการค้า
5. โครงสร้างและขอบชายตลาด

2.2.7 Rondinelli / Ruddle (1976)

รวบรวมลักษณะของชุมชนที่เป็นศูนย์กลางในระดับต่าง ๆ ของประเทศที่กำลังพัฒนา (เคนยา, มาเลเซีย, ไทย, กานา, อินเดีย)

n 1. Dennis A. Rondinelli and Kenneth Ruddle " Intergrating Spatial Development, " Ekistic Vol. 43 no.257(april,1977) PP.185-191

ใช้เกณฑ์

- ตามประเภทสินค้า
- ตามประเภทบริการ
- ตามประเภทกิจกรรม

แบ่งชุมชนเป็น 4 ระดับ (ดูรายละเอียดลักษณะในตาราง)

1. Village Centers
2. Market and District Towns
3. Middle Level and Intermediate Cities
4. Primate Cities and Metropolitan Centers

สรุปปัญหาที่สำคัญของชุมชนในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ คือ

1. การขาดแผนชุมชนระดับกลาง (Intermediate Cities)
2. ไม่มีการพัฒนาชุมชนระดับอื่นขึ้นมาทดแทน
3. ระบบการติดต่อและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมักจะขาดช่วง หรือมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

2.2.8 สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2517)

จัดความสำคัญ ชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยศึกษาระดับความเป็นศูนย์กลางระดับเทศบาล, สุขาภิบาล 19 แห่ง

- ใช้เกณฑ์
- ประชากรตลาด
 - จำนวนสภาพธุรกิจ
 - จำนวนประเภทกิจการธุรกิจ
 - บริเวณตลาด
 - ประชากรที่ใ้ได้รับบริการ

แบ่งชุมชนโค 5 ศูนย์ คือ

1. ศูนย์ตลาดหมูบ้าน มี 4 แห่ง
 - มีประชากรตลาด 162 - 228 คน
 - มีสถานธุรกิจ 15 - 60 แห่ง
 - มีกิจการธุรกิจ 4 - 12 ชนิด
 - บริเวณตลาดที่เลี้ยงศูนย์ไม่เกิน 75 ตร.กม. รัศมี 10 กม.
 - ประชากรที่ได้รับบริการไม่เกิน 5,000 คน
2. ศูนย์ตลาดคำพล
 - ประชากร 540 - 700 คน
 - สถานธุรกิจ 57 - 95 แห่ง
 - กิจการธุรกิจ 9 - 20 ชนิด
 - บริเวณตลาด 250 ตร.กม. รัศมี 15 กม.
 - ประชากรที่รับบริการ 25,000 คน
3. ศูนย์ตลาดเขตสูชาภิบาล
 - ประชากร 1000 - 7000 คน
 - สถานธุรกิจ 100 - 210 แห่ง
 - กิจการธุรกิจ 17 - 30 ชนิด
 - บริเวณตลาด 530 ตร.กม.
 - ประชากรที่รับบริการ 40,000 คน
4. ศูนย์ระกำอำเภอ
 - ประชากร 5000 - 17000 คน
 - สถานธุรกิจ 75 - 293 แห่ง
 - กิจการธุรกิจ 20 - 40 ชนิด

บริเวณตลาด รัศมี 15 - 45 กม.
ประชากรที่รับบริการ

5. ศูนย์กลางในภูมิภาค
ประชากร
สถานธุรกิจ 1200 แห่ง
กิจการธุรกิจ 60 ชนิด
บริเวณตลาด 19000 ตร.กม.

2.2.9 UNADI = UNDRD

จัดความสำคัญ ชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาชุมชนระดับเทศบาล และสุขาภิบาล
27 แห่ง

ใช้เกณฑ์ - ระดับการบริการ
- การบริการสังคม
- การคมนาคมขนส่ง
- การธนาคาร

แบ่งชุมชนได้ 4 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่ 1 ประชากร 85,239 คน
มีอยู่แห่งเดียว ท.เมืองนครราชสีมา ฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครอง และการ
คมนาคมในระดับจังหวัด และระดับภาค มีกิจกรรมครบทุกประเภท และเป็น
กิจกรรมที่มีความสำคัญในระดับจังหวัด
- กลุ่มที่ 2 ประชากร 30,247 - 73,773 คน
มีฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครองและการคมนาคมในระดับอำเภอ มีกิจกรรม
ครบทุกประเภทและมีความสำคัญในระดับอำเภอ

กลุ่มที่ 3 ประชากร 11,995 - 3,316 คน

มีฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครองระดับอำเภอ กิจกรรมในชุมชนมีหาประเภทที่มีอยู่ครบทุกแห่ง

กลุ่มที่ 4 ประชากร 7,050 - 2,525 คน

เป็นศูนย์กลางการปกครองระดับอำเภอ เป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมน้อยที่สุด กิจกรรมที่พบในทุกแห่ง คือ การปกครองท้องถิ่นในรูปสภาภิบาล และกิจกรรมที่มีอยู่ในบางชุมชน คือ สถานีรถไฟ ส่วนกิจกรรมอื่นไม่มีในชุมชนระดับนี้

UNADI = UNCPD สรุปว่าชุมชนใน จ.นครราชสีมา

"มีระดับความเป็นเมืองต่ำและมีชุมชนในระดับกลางอยู่น้อย และเมื่อเปรียบเทียบการจัดลำดับชุมชนโดยใช้เกณฑ์จำพวกของกิจกรรมและประชากร พบว่าจำนวนกิจกรรมเป็นเกณฑ์ในการวัดได้ดีกว่า จำนวนประชากร"

2.2.10 Hunting Technical Services Limited

ศึกษากรณี ภาคใต้ของประเทศไทย โดยศึกษาชุมชนระดับอำเภอ 140 แห่ง

- ใช้เกณฑ์ - ระดับการบริการ
- การคมนาคมขนส่ง
 - การบริหารสังคม
 - การค้า

ถ้าเป็นกิจกรรมระดับต่ำ มีคะแนนเท่ากับ	1
ระดับกลาง	" 2
ระดับสูง	" 3

แบ่งชุมชนระดับอำเภอภาคใต้ออกเป็น 5 ประเภท คือ

ประเภท 1 ประชากร 57,500 - 13,500 คน

ส่วนใหญ่เป็นชุมชนระดับอำเภอเมือง จำนวนกิจกรรมมากที่สุด โดยเฉพาะ จำนวนการบริหาร, การบริหารสังคม, การค้า ส่วนการคมนาคมขนส่งมีจำนวนกิจกรรมแตกต่างกันตามสภาพที่ต่ำ

ประเภท 2 ประชากร 16,000 - 4,500 คน

เป็นชุมชนระดับเทศบาลตำบลและสุขาภิบาล ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเลมีกิจกรรมด้านการค้า และการบริหารสังคม

ประเภท 3 ประชากร 14,000 - 2,700 คน

เป็นชุมชนระดับสุขาภิบาล ตั้งลึกเข้าไปในแผ่นดิน การคมนาคมต้องอาศัยทางรถไฟเป็นหลัก มีกิจกรรมด้านการค้าและการบริหารสังคม

ประเภท 4 ประชากร 6,600 - 1,125 คน

เป็นชุมชนระดับอำเภอทั่วไป

ประเภท 5 ประชากร 1,500 - 1,000 คน

เป็นชุมชนระดับต่ำสุด กิจกรรมสำคัญมี 2 ประเภท คือ ที่ทำการไปรษณีย์ 1 สถานีอนามัยชั้น 2

Hunting สรุปลักษณะชุมชนระดับอำเภอภาคใต้ว่า

"ชุมชนในระดับต่ำชุมชนประเภท 1 เป็นชุมชนที่มีระดับความเมืองต่ำ ระบบชุมชนทั้งหมดยังเป็นระบบที่ไม่สมบูรณ์ (ระบบชุมชนที่คจะมีจำนวนชุมชนในระดับต่าง ๆ ลดหลั่นกันในรูปปิรามิด คือ ชุมชนแต่ละระดับต้องมีชุมชนระดับต่ำกว่ารองรับเป็นจำนวน 2 - 3 เท่าเสมอ) โดยมีจำนวนชุมชนในระดับกลางชยุ่นน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้ระบบชุมชนขาดการต่อเนื่อง"

2.2.11 Corvalho (1969)

จัดลำดับความสำคัญของชุมชนในภาคกลางของประเทศเคนยา

ใช้เกณฑ์ จากประเภทกิจกรรมและสาธารณูปโภคสาธารณูปการในชุมชน ได้แก่

- ระดั้มการบริการชุมชน
- บริการคานสังคณ
- การคณนาคณชนสง
- การคค
- การอูตสาหรณ
- การพล้งงาน

ให้คะแนนของกิจกรรมแต่ละประเภท ได้ชุมชนเป็น 4 ประเภท คือ

1. Urban Centers
2. Rural Centers
3. Market Centers
4. Local Centers

2.2.12 C. SKINNER

ศึกษาตลาดและโครงสร้างสังคมในชนบทจีน แบ่งตลาดเป็น 3 ระดับ คือ

1. Central Market

อยู่ในที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคม เป็นลักษณะตลาดชายฝั่ง

2. Intermediate Market

มีทั้งการขายปลีกและขายส่ง โดยมีสินค้ามากพอที่จะขายส่งแก่ตลาดย่อย

3. Standard Market

เป็นตลาดเล็กที่คนในท้องถิ่นหาซื้อสินค้าและบริการย่อย ๆ

เป็นแหล่งส่งออกของวัตถุดิบต่าง ๆ

1. C. Skinner " Marketing and Social Structure in Rural China " Peasant Society (part 1), P . 85

2.2.13 ลำดับชั้นของชุมชน ตามแนวทาง EKISTICS โดย A. DOXIADIS
เป็นการเรียงตามจำนวนประชากร

ระดับที่	ชื่อ	จำนวนประชากร
1	Anthropos (Man)	1
2	Roam	2
3	House	5
4	Housegroup	40
5	Small neighborhood	250
6	Neighborhood	1,500
7	Small polis	10,000
8	Polis	75,000
9	Small metropolis	500,000
10	Metropolis	4 millias
11	Small megalopolis	25 millias
12	Megalopolis	150 millias
13	Small eperopolis	1,000 millias
14	Epergoolis	7,500 millias
15	Ecumenopolis	50,000 millias

2.2.14 ลำดับชั้นของชุมชน(ของไทย)

๘ แยกตามลักษณะการปกครองส่วนภูมิภาค

1. หมู่บ้าน
2. ตำบล
3. อำเภอ
4. จังหวัด

แยกตามลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น .

1. สุขาภิบาล
2. เทศบาล
 - 2.1 เทศบาลนคร
 - 2.2 เทศบาลเมือง
 - 2.3 เทศบาลตำบล
3. กรุงเทพมหานคร
4. เมืองพัทยา

แยกตามลักษณะกิจกรรมทางสังคม Social Activities

1. ศูนย์การค้า Trade Center
2. ศูนย์กลางการขนส่ง Transportation Center
3. ศูนย์กลางการบริการ Service Center

แยกตามลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม Social Relation

1. ชุมชนชนบท Rural Community
2. ชุมชนในเมือง Urban Community

2.3 สภาพปัญหาของชุมชนไทย (ระดั้มประเทศ) ในปัจจุบัน 2523

1. กานประชากร "ถนนทุกสายมุ่งสู่มืองหลวง"

ปี 2523 มีประชากรราว 46 ล้านคน อัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยลดลงเหลือ 1.92 นับว่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทวีปเอเชีย (1.9 %) แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเมืองมีอัตราสูงขึ้น โดยเฉพาะในเมืองหลวง มีการหลั่งไหลอพยพผู้คน หรือไปทำงานทำโคตเป็นจำนวนมาก ความหนาแน่นของประชากรในเมืองหลวงเพิ่มขึ้นถึง 13.4 % จากปี 2522 (2841 คน/กม² 3221 คน/กม²)

2. กานสังคัม

1 ทางเศรษฐกิจ "มือใครยาว สาวโคสาวเอา"

- เป็นระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตชนบททำการเกษตรกรรมและการผลิตสินค้าอื่น ๆ สำหรับป้อนให้ภาคพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม ที่มีก้อยู่ในเขตเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางไปป้อนประกการอุตสาหกรรมที่ คือว่า "ห้ صناแล้ว" อีกทอคหนึ่ง แลวคอยซื้อสินค้าอุตสาหกรรมจากในเมืองและต่างประเทศ โดยที่ผู้โคดลประโยชน์คอบแทน ห้ งขึ้นและลงมากที่สุด คือประเทศอุตสาหกรรม รองลงมา คือ ภายในเขตเมืองของไทยเอง ขณะที่เกษตรกรได้รับผลคอบแทนจากการผลิตน้อยที่สุดและเป็นฝ่ายที่ถูกทอคห้ งไหลหลังมากที่สุด

- โครงสร้างเศรษฐกิจแบบนี้เอาที่ห้ ผลิตและรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ทำรายได้ทำให้มีการออมและการลงทุน (เพื่อปรับปรุงการผลิต) ทำ การลงทุนทำให้ผลิตค่า เลยคองจนอยชั่วนาทาบปี ทำให้ประเทศมีแต่ขาดคูลการค่า และเป็นหนี เป็นสินเพิ่มขึ้นทุกที่ แสกงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ที่เป็นทางการพัฒนาประเทศที่ผิดแนวทาง

2. ทางกรเมือง "ซาฟิงเจา บาวฟิงนาย"

- กลุ่มผู้ประกอบการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเองมากกว่าเพื่อประชาชน มีการใช้อำนาจอย่างไม่ธรรม หรือการทุจริตฉ้อโกงโดยทั่วไป มีลักษณะของอำนาจนิยม หรือเผด็จการมากกว่าประชาธิปไตย วิวัฒนาการการครองอำนาจทางการเมืองกลุ่ม ๆ ก่อน ๆ ปรากฏจากความมั่นคงและระเบียบที่มีเหตุผลตามแนวทางของระบอบประชาธิปไตย ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆไม่ได้รับผลจากการพัฒนาและโอกาสทางการเมือง เศรษฐกิจสังคมอย่างหักเห โดยกลุ่มผลประโยชน์ส่วนน้อย ด้ยักกลุ่มผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของประเทศไว้
- อำนาจการตัดสินใจทางการเมืองถูกอิทธิพลภายนอกประเทศเข้ามาบีบบังคับอยู่ตลอดเวลา เพราะเราต้องขายวัตถุดิบส่วนใหญ่ให้กับประเทศพัฒนา "เพื่อที่จะซื้อสินค้าอุตสาหกรรมกลับเข้ามา ต้องกู้ยืม/ซื้อ ทุน, วิทยาการผลิต, ความสามารถในการจัดการ (จากกฎอภยธรรมของปัญญาชน/ข้าราชการ)
- โดยเสรีภาพทางการเมืองดังกล่าว แสวงถึงสภาพการตัดสินใจทางการเมืองที่ถูกกำหนดโดยชนชั้นปกครองที่มีอำนาจมากและโดยประเทศมหาอำนาจอีกต่อหนึ่ง นับเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศพัฒนาไปไม่ถูกทาง เพราะเมื่อยชนชั้นผู้นำไม่มีผู้คุมกำเพื่อประโยชน์ของประชาชน ย่อมไม่สามารถนำพาประเทศไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพได้

3. ทางอุทกการ (สังคม) "แข่งเรือแข่งพายแข่งไค"

- การที่อำนาจทางเศรษฐกิจ - การเมืองอยู่ในมือของชนกลุ่มน้อยมาเป็นเวลานาน ทำให้ชนชั้นปกครองซึ่งเป็นชนชั้นนำในสังคมเหล่านั้นมีอิทธิพลครอบงำสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วัด, โรงเรียน, สื่อสารมวลชน ทั้งยังเป็นฝ่ายกำหนดบรรทัดฐานของสังคมซึ่งไคแก่ กฎหมาย, ขนบธรรมเนียม, จารีตประเพณี, ความเชื่อต่าง ๆ ให้คนในสังคมยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตด้วย ซึ่งแนวทางที่ถูก

กำหนดขึ้นนั้น มีแนวโน้มที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์และรักษาสถานะภาพของชนชั้นปกครองมากกว่า ที่จะมีไว้เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์ของทุกคนโดยหักเหแยกกัน

3. ค่านายภาพ - ชีวภาพ

1 ทางธรรมชาติ "ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ"

- เป็นผลกระทบจากการที่ไ้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากไป เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยปราศจากการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ มุ่งแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแต่ฝ่ายเดียว ดังนั้นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ๆ จึงเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน นอกจากนั้นทรัพยากรประเภทใดก็เกิดความเสื่อมโทรมจนกระทั่งถึงจุดที่ทำให้การอาศัยเพิ่มผลผลิตจากทรัพยากรเหล่านั้นอีกเป็นไปได้อย่างมาก อาทิเช่น ที่ดิน, ป่าไม้, แหล่งน้ำ, แหล่งประมง, สินแร่ เป็นต้น

2 ทางสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น "ความไม่เท่าเทียมกันในด้านการบริการของรัฐ"

- ผลจากการพัฒนาการทางค่านายภาพโลก/สาขารูปกร ให้กับชุมชน ที่เข้ามาเป็นการทุ่มเทกำลังงบประมาณอย่างมหาศาล เพื่อกับประชาชนในเขตเมืองเป็นสำคัญ โดยเฉพาะ กรุงเทพฯ ความแตกต่างระหว่างการบริการของรัฐในเมืองกับชนบท มีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนทั้งในด้านของตัวเลขงบประมาณและกายภาพ ที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปของความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนทั้ง 2 เขต
- การพัฒนาที่ขึ้นมา ประชากรในชนบทถูกกำหนดให้เป็นประชากรชั้น 2 ที่ต้องให้ประชากรชั้น 1 (ในเมืองได้รับความสะดวกสบายเพียงพอ เกินพอ) เสียก่อน การบริการของรัฐจะเข้าถึงชุมชนชนบทได้ บริการดังกล่าว ได้แก่ โรงเรียน, สถานพยาบาล, สถานีถังเพลิง, บรรเทาสาธารณภัย, ศูนย์บริการต่าง ๆ การคมนาคมขนส่ง, การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น

2.4 การแก้ไขข้อผิดพลาดของชุมชนโดยการวางแผนพัฒนาชุมชน

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504 - 2509)

เป็นแผนเป็นการพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจขั้นมูลฐาน มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวม ที่จะให้รายได้ประชาชาติในระยะ 3 ปีแรก เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี และในระยะหลังเพิ่มขึ้นร้อยละ 6 ต่อปี และเน้นเป้าหมายในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานการเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การคมนาคม การชลประทาน การพลังงาน มีการเน้นพื้นที่พัฒนาในเขตชุมชนเมือง เป็นสำคัญ

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510 - 2514)

เป็นแผนที่เริ่มเห็นความสำคัญทางด้านสังคมมากขึ้นกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 โดยมีการตั้งเป้าหมายที่จะให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 8.5 ต่อปี ได้เพิ่มโครงการพัฒนาสาขาสังคมขึ้นโดยเน้นหนักที่การพัฒนาชนบทและการกระจายผลของการพัฒนาออกไปยังประชาชนในส่วนภูมิภาค เร่งรัดการพัฒนากำลังคน และสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น

3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515 - 2519)

เริ่มบรรจุกារกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยังคงปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ให้มีการเพิ่มรายได้ประชาชาติเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี, ลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้เหลือประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี ลดความแตกต่างของรายได้ส่งเสริมความเป็นธรรมของสังคม ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการพัฒนาทั้งทางด้านการเกษตรและการอุตสาหกรรม ทั้งยังเน้นในด้านการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะ การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค โดยตั้งเป้าหมายว่าจะใช้จ่ายในการ พัฒนาสังคมถึงร้อยละ 56.7 ของทั้งหมด

4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 - 2524)

สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 กำหนดให้มีลักษณะเป็นแผนแม่บทที่วางกรอบ" นโยบายแห่งชาติ "ทางด้านการเศรษฐกิจและสังคม เป็นบรรทัดฐานในการจัดทำงบประมาณประจำปีของหน่วยงาน รัฐบาล โดยมีประเด็นสำคัญที่แตกต่างไปจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับก่อน คือ เป็นแผนที่มุ่งสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ภายใต้พื้นฐานของความมั่นคงแห่งชาติ โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของคุณภาพเศรษฐกิจให้ลดลงและมุ่งที่จะเสริมสร้างสวัสดิภาพทางสังคมแก่คนส่วนใหญ่ในชาติมากกว่า เป็นแผนที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

- 5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 -2529)
สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ ได้แก่
การเน้นการพัฒนาพื้นที่ชนบท
1. โดยยึดพื้นที่เป็นหลักให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน
 2. พัฒนารูปแบบประชาชนให้พออยู่พอกิน และมีบริการขั้นต่ำ ในเขตชนบทที่มีความยากจนหนาแน่น
 3. เน้นการปรับปรุงเพื่อให้ประชาชนช่วยตนเองได้มากขึ้นตามลำดับ
 4. แก้ไขปัญหาที่ประชาชนยากจนเผชิญอยู่จริงให้ทั่วถึงพื้นที่ชนบทยากจน โดยเน้นเทคนิคที่ประชาชนทำได้เองและมีการลงทุนต่ำ
 5. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค้นเองให้มากที่สุด

2.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับจังหวัด

1 การวางแผนพัฒนาจังหวัด ในระยะที่ 1

ช่วงที่ 1 ตามระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2

(พ.ศ. 2510 - 2514)

- เป็นช่วงที่มีการวางแผนพัฒนา ภาคเหนือ ภาคอีสานแล้ว
- ให้มีการวางแผนพัฒนาจังหวัดภายใต้การดูแลของ "คณะกรรมการพัฒนาภาค"
- ปี 2512 จัดตั้งคณะทำงานวางแผนพัฒนาจังหวัดในภาคอีสานขึ้นที่ขอนแก่น

โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำคู่มือวางแผน

ช่วงที่ 2 ตามระยะของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)

- ผลจากการกระตุ้นของ " ศูนย์พัฒนาภาค " ทำให้ภาคอีสานทุกจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2515-2519 สำเร็จ แต่เป็นแผนในลักษณะรวบรวมโครงการ
- ส่วนจังหวัดอื่นๆจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2520-2524 สำเร็จในเวลาต่อมา (พ.ศ. 2517 กระทรวงมหาดไทยประกาศจัดตั้ง สำนักงานจังหวัด 5 แห่ง เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2518 เพิ่มอีก 16 จังหวัด และในพ.ศ. 2519 เพิ่มอีก 49 จังหวัดจนครบทั้งประเทศ)

2 การวางแผนพัฒนาจังหวัด ในระยะที่ 2

ช่วงที่ 1 ตามระยะของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4

(พ.ศ. 2520 - 2524)

พ.ศ. 2520 ประกาศใช้ระเบียบการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด ให้จังหวัดทำแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีต้องสอดคล้องกับเวลาการทำงานประมาณแผ่นดินประจำปี มีการกำหนดองค์กรระดับชาติ คือ คณะกรรมการกลางพัฒนาจังหวัด (กกพจ.) องค์กรระดับจังหวัดได้แก่ คณะกรรมการวางแผนพัฒนาจังหวัด (กพจ.)

พ.ศ. 2521 ให้ปรับแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2520-2524) เป็นแผน 3 ปี (พ.ศ. 2522-2524) เป็นแผนประจำปี พ.ศ. 2522 , 2523 , 2524 (ยกเลิก)

พ.ศ. 2522 ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยค่าใช้จ่ายตามแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2522

พ.ศ. 2523 แต่ละจังหวัดเตรียมการทำแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2525-2529)

ช่วงที่ 2 ความระยะของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5
(พ.ศ. 2525-2529)

พ.ศ. 2524- ประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนา
ชนบท พ.ศ. 2524, ให้อยกเลิก ประกาศ ปี 2520, 2522 ประกาศตั้ง "คณะอนุ-
กรรมการประสานงานแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น" ประกาศตั้ง " คณะอนุกรรมการ
ประสานงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและภูมิภาค", ให้มีการจัดทำแผน
พัฒนาจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2526,

กำหนดแผนพัฒนาจังหวัดใหม่มีความหมายดังนี้ "เป็นแนวทางและ
รายการประสานแผนงานและโครงการของกระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลาง ส่วน
ภูมิภาค รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานท้องถิ่นและการดำเนินงานของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแก้ไขปัญหาของประชาชนในจังหวัด "

ให้มีการจัดทำทั้งแผนพัฒนา 5 ปี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติ และแผนพัฒนาประจำปีตามการจัดทำงบประมาณแผ่นดิน

พ.ศ. 2525 แผนพัฒนาจังหวัด ปี พ.ศ. 2526 ต้องเป็นแผนพัฒนาที่ครอบคลุม
ถึง แผนพัฒนาตำบล 5 ปี (พ.ศ. 2525-2529) และ แผนพัฒนาอำเภอ พ.ศ. 2526 และ
เป็นแผนพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เข้าหมายของการพัฒนา ได้แก่ การแก้ไขปัญหาในพื้นที่
การประสานงานในระดับจังหวัดและระดับชาติ และดำเนินการงบประมาณ ได้แก่ สร้าง
การประสานสัมพันธ์กับการบริหารงบประมาณของส่วนกลางและจังหวัด

ข้อสังเกต แผนพัฒนาปี พ.ศ. 2526 ยังไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์จะให้
เป็นแผนระยะยาว คงให้มีลักษณะเป็นแผนประจำปี (แผนปฏิบัติการ) มากกว่าจะให้เป็น
วางแผน ในความหมายทางวิชาการด้านการวางแผน

2.6 ลักษณะโครงสร้างของแผนพัฒนาจังหวัด

ส่วนที่ 1 บทนำ

1. สรุป/ประเมินผลการพัฒนาจังหวัดในรอบปีที่ผ่านมา
2. วิเคราะห์ประเด็นปัญหา/อุปสรรค
3. ลักษณะการพัฒนาที่จะดำเนินการต่อไป

ส่วนที่ 2 ปัญหา, ความต้องการกรอบการพัฒนาประจำปี

1. สรุปปัญหา/ประเด็นการพิจารณาประจำปี
2. จัดกลุ่มปัญหา
3. จักรวัดกับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา
4. กำหนดกรอบการพัฒนา

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาประจำปี

1. กำหนดนโยบายส่วนรวมของจังหวัด
2. กำหนดวัตถุประสงค์ ส่วนรวม/รายสาขา
3. กำหนดเป้าหมายรายสาขา

ส่วนที่ 4 งบประมาณ

- กลุ่มที่ 1. งบประมาณตามนโยบายรัฐบาล
- งบประมาณเพื่อความมั่นคง
 - งบประมาณพื้นที่ชนบทยากจน
 - งบประมาณแหล่งน้ำ
 - งบประมาณเพื่อการสร้างงานในชนบท

- กลุ่มที่ 2. งบประมาณตามกระทรวงหลัก
- มหาดไทย
 - เกษตร/สหกรณ์
 - ศึกษาธิการ
 - สาธารณสุข

ส่วนที่ 5 บัญชีแผนงาน/โครงการ

1. ลำดับที่/ชื่อ (แผนงาน/โครงการ)
2. ลำดับความสำคัญ
3. วัตถุประสงค์
4. พื้นที่
5. เป้าหมายและปริมาณงาน
6. ระยะเวลาดำเนินการ
7. งบประมาณ
8. หน่วยงานรับผิดชอบ
9. หน่วยงานสนับสนุน
10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

2.7 ปัญหาในการวางแผนพัฒนาจังหวัด

1. ด้านวัตถุประสงค์

- ขาดการกำหนดถึงวัตถุประสงค์ของการวางแผน
- ขาดการกำหนดถึงวิธีการศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ด้านขอบข่ายของแผน

- เป็นสัญลักษณ์ของการรวบรวมโครงการจากแผนตำบล ขึ้นมาและแยกเป็น 4 นโยบาย 4 กระทรวงเท่านั้น
- ขาดความสมบูรณ์ในแง่ของการรวม แผนชนบทยากจน+ชนบททั่วไป, แผนชนบท + เมือง/ชุมชน, แผนภาคเกษตร + อุตสาหกรรม
- ขาดกรอบ แผนระดับ ภาค/ชาติที่ชัดเจนต่อการกำหนดในระดัจังหวัด

3. ด้านขั้นตอนของการวางแผน

- ปัญหาการเร่งรัดให้มีการวางแผนในระยะเวลาสั้นมาก
- ขาดขั้นตอน การบรรจุเรื่องเฉพาะปัญหาของจังหวัดลงในแผน
- ผู้เสนอโครงการมองปัญหาในระดับพื้นที่ของตนเท่านั้น
- ขาดการกำหนดรายละเอียดในขั้นการหาความต้องการของประชาชน
- ขาดการปรับปรุงรายละเอียดของวิธีการในชั้นการประสานโครงการ/แผนงาน เพื่อเปิดโอกาสที่อาจจะมีโครงการใหม่เกิดขึ้น

4. ด้านค่าใช้จ่ายของแผน

- ขาดระเบียบกำหนดวิธีการประเมินผลที่ชัดเจน
- ขาดส่วนการประสานแผนงาน/โครงการในระดับ ชาติ-ภาค-จังหวัด

5. ด้านการจัดองค์กรการบริหาร

- บทบาท/ขีดความสามารถของสำนักงานจังหวัด
- เอกภาพของการบริหารในแต่ละระดับ
- การประสานงานวางแผนระหว่างหน่วยงานทั้งในระดับเดียวกัน และต่างระดับกัน

6. ด้านการงบประมาณ

- ระยะเวลาในการจัดทำงบประมาณ สั้นเกินไป
- นโยบายการจัดงบประมาณ